

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

MENO HABILITANTA	PhDr. Jana Radošinská, PhD.
NÁZOV HABILITAČNEJ PRÁCE	Vývinové tendencie mediálnej zábavy v kontexte globalizovaného filmového priemyslu
ODBOR	habilitačné konanie a inauguračné konanie masmediálne štúdiá
ROZSAH PRÁCE	268 strán
MENO OPONENTA	Prof. PhDr. Miloš Mistrík, DrSc.
PRACOVISKO OPONENTA	Fakulta masmediálnej komunikácie UCM Trnava

HODNOTENIE

1. Zhodnotenie významu a originality riešenej problematiky

Predložená habilitačná práca má názov *Vývinové tendencie mediálnej zábavy v kontexte globalizovaného filmového priemyslu*. Po jej prečítaní si myslím, že keby nebolo prílišnej autorskej skromnosti, mohlo sa vypustiť aj „vývinové tendencie“, aj „v kontexte“ a pokojne mohol názov znieť definitívnejšie: *Mediálna zábava globálneho filmového priemyslu* alebo *Globálny filmový priemysel*. Ona ho totiž nezachytáva iba vo vývine, teda s akousi licenciou nedopovedanosti, ani ho nezachytáva iba zvonku, v kontexte. Hovorí o ňom s takou všestrannosťou a komplexnosťou, že sa dá povedať, že je autorka v podstate, a nie ešte len na prístupových cestách. Hovorí o súčasnom globalizovanom a globálnom filme 21. storočia, a už to samo definuje význam práce pre naše mediálne poznávanie.. Na to, aby predložená práca vystihla a teoreticky zakotvila aktuálny, originálny stav, bolo potrebné dotiahnuť do stavu ucelenosti onú komplexnosť teoretického prístupu, čo je úloha náročná, a Radošinská ju práci zvládla. Vidno to už v prvej kapitole *Teoretické východiská kritickej reflexie mediálneho priemyslu*, kde na podnety z už publikovaných domácich i zahraničných odborných vedeckých pozorovaní, ako aj za využitia vlastných, už publikovaných štúdií definuje celý priestor, ktorom sa pohybuje, a jeho vnútornú štruktúru, v ktorej sa globálne a univerzálne diela uskutočňujú – myslím teraz ten celý okruh otázok mediálnej kultúry, umenia pre masu v digitálnom veku, v neskej moderne, alebo postmoderne.

2. Formálne zhodnotenie práce

Výborný jazyk a gramatická úroveň. Vybavené obrazovými prílohami, tabuľkami. Citácie v poriadku. Prehľadné usporiadanie Veľký rozsah.

3. Úroveň rozpracovania teoretickej časti práce

V reflexii filmového a mediálneho priemyslu sa autorka habilitačnej práce sústredila na najnovšie obdobie, keď sa globalizácia uskutočnila, teda na obdobie od začiatku 21. storočia s miernym presahom do posledných desaťročí predtým. Hovorí o neskej moderne, pričom veľmi opatrne narába s termínom (synonymom?) postmoderna. Prihovárali by sme sa však za dôraz na tento druhý termín, pretože ten jasne vyjadruje medzeru či hranicu medzi starším moderným (sic!) a tým, čo prišlo potom, teda novším postmoderným. „Neskorá moderna“ akoby naznačovala možnú kontinuitu, inovovanie moderny, ale postmoderna nebola inováciou, zlepšením ani aktualizáciou, ale obratom proti minulosti, skoro by sa natískal synonymický termín antimoderna. Modernu tvorili všetky tie prúdy, školy, krúžky a hnutia avantgardy. Boli navzájom voči sebe vyhranené, neraz proti sebe bojovali, alebo boje prebiehali aj vnútri týchto krúžkov, pripomeňme si Bretonov surrealizmus,

ktorého verná skupinka vylučovala tých, čo sa im nezdarí pravoverní. Kým moderna zahŕňa najrôznejšie smery (dadaizmus, surrealizmus, ale už časovo predtým symbolizmus, a podľa druhu umení rôzne -izmy, ako futurizmus, expresionizmus, kubizmus, konštruktivizmus atď.), postmoderna v poňatí Lyotarda odmieta rozhraničenia a umožňuje zmes a spájanie zdanlivo nespojiteľného. Napríklad i to, že po predchádzajúcom ekonomickom asketizme avantgardy, sa naplno začala využívať komercializácia, Radošinská píše o ekonomických aspektoch nadnárodne širenej filmovej tvorby (podkapitola 2.2.). Áno, využíva sa marketing, vyvíjajú sa sofistikované metódy distribúcie filmových produktov a filmový marketing a ekonomika vecí zasahuje už neskrývane aj obsahovú zložku umeleckej tvorby. Nové mytológie, nové formy narácie, zrastane kinematografie s mediálnou sférou, televíziou, dnes stále rozšírenejšie šírenie filmov prostredníctvom internetu buď v rámci samostatných internetových televízií ako Netflix, alebo ako video-on-demand a nekoordinovaná, neredigovaná ponuka cez youtube. V tomto svete tzv. konverencie médií sa všetko premiešalo a nezaväzila len estetické kvality, dokonca tie možno najmenej, ale presadenie sa na trhu, vysoká atraktivnosť, vzrúšivosť, spôsobujúca sledovanosť, návštevnosť a s tým ruka v ruke idúci zisk. Ak zisk nepríde z tradičnejších foriem, tak sa zvolí prípadne aj forma video hry, ktorá prenáša hrdinov filmovej fikcie do virtuálu počítačovej či tabletovej obrazovky a nechá ich interaktívne ovládať samotným divákom-hráčom. Radošinská správne konštatuje, že: „Filmový priemysel sa výrazne prelína s tvorbou digitálnych hier a televíznou produkciou, a to z hľadiska personálneho obsadenia, výrobných procesov, financovania, vlastníckych vzťahov aj estetiky. Význam tzv. transmediálnych naratívov neustále narastá“ (s. 83).

Nie je žiadnou novinkou konštatovanie, že najúspešnejšia v tomto je produkcia USA, Hollywoodu a amerických televíznych spoločností. Už dávnejšie to došlo tak ďaleko, že Európa si za veľkej nevhôly USA stanovila ochranné kvóty na vysielanie americkej produkcie, ktoré, mimochodom, platia aj u nás, keďže na základe zákona č. 308/2000 musia aj naše televízie vysielajúť nadpolovičnú časť programu len tzv. európske diela. Bolo by to zmysluplné pravidlo, ak by sa Európa naozaj bránila voči obľudnej reaganovskej myšlienke, že na televízny prijímač v domácnosti sa má nazeráť rovnako ako na hriankovač, teda ako na jeden z prístrojov, ktorý akoby ani nemal svoju obsahovú zložku a iba produkoval konzumné pochúťky – program ako hrianky. Avšak toto zmysluplné 50-plus percentné pravidlo stráca svoje opodstatnenie aj šľachetnosť, keď sa už aj európsky priemysel „amerikanizoval“, je rovnako komerčný ako americký a pátos ochrany „vyššej“ európskej kultúry sa mení na obyčajné poistenie si zisku, teraz už nielen amerických, ale aj európskych producentov. A zisk býva veľký, nezabudnime, že v niektorých prípadoch globalizovaného diela boli tržby až za hranicou jednej miliardy USD, ako to pripomína Radošinská (s. 96).

Niekedy sme aj prekvapení, s akým stoickým pokojom referuje Radošinská tieto fakty a situácie. Určite, vedecká práca nemá byť pamflet, ale tu, aj inde v habilitačnej práci sme očakávali aj nejaký kritický odstup. Veď aj veľmi teoretické, filozoficko-sociologicko-umenovedné školy, ako bola Frankfurtská či Birminghamská škola, vlastne okrem pozorovania sveta a úsiliu o jeho zvládnutie, dovolili si aj určitý odstup a názorovú vyhranenosť, ktorú si nedali kontaminovať empirickými poznatkami. Možno by sa v takejto komplexnej práci, akú máme pred sebou, uplatnila ešte aj semiologická analýza a axiológia s hľadaním odpovede, čo táto globálna kinematografia a jej diela signifikuje? Akú ideológiu? Aký stret hodnôt? Akú víziu tohto štádia západnej civilizácie? Aké nové hodnoty – ak vôbec?

Tieto niektoré doplnkové podnety samozrejme presahujú kompetenciu oponenta, podstatné predsa je, ako si to načrtne a rozpracuje autorka práce. A z tohto hľadiska treba povedať, že racionálne a ucelene si vytvorila pozíciu pre minuciózne, dôkladné spracovanie problematiky a pokryla svojimi kapitolami a ich konštatovaniami celý komplex tohto predmetu, teda nič dôležité neobišla a povedala všetko, čo sa tu malo povedať.

To však neznamená, že práca je ukončená. Na viacerých miestach práce sa dá vidieť, ako autorka

problém načrtne, spoľahlivo vysvetlí na niekoľkých prípadoch pars pro toto, ale ďalej sa ním už nezaobera, lebo by to asi v celku tejto panoramatickej práce pôsobilo repetitívne a retardujúco. Ale takto načrtnutý problém by si raz, inokedy, neskôr sám zaslúžil ďalšiu, podrobnejšiu štúdiu. Napríklad sa to týka podkapitoly 2.5. Personálne roviny globalizovanej filmovej tvorby. Uvádzajú sa tam príklady niekoľkých významných osobností (Steven Spielberg, James Cameron, celebrity, ako Robert Redford, Clint Eastwood či Mel Gibson, každý s originálnym prelnutím so svetom médií, publik a masovej kultúry – a každý z nich by si zaslúžil podrobnejšie pristavenie. Podobná potreba ďalších rozvinutých informácií sa javí napríklad v kapitole 2.2 Ekonomické aspekty nadnárodne širenej filmovej tvorby. Dá sa na túto tému skonštatovať, že predložená monografia môže byť matkou ďalších monografií.

Prvá časť je vlastne už hotovou monografiou, vhodná na publikovanie, a ak by k tomu malo dôjsť, tak by som neváhal povedať, že sa treba pokúsiť vzhľadom na tému o publikovanie po anglicky a vzhľadom na kvalitu v renomovanom vydavateľstve.

4. Úroveň rozpracovania výskumu

Druhá časť práce je empirická. Splňa všetky potrebné kritériá spracovania témy, ako je stanovenie výskumného cieľa, stratégiu otázok a zhodného, s témou práce korešpondujúceho materiálu. Radošinská v tejto časti rozoberá 10 významných filmových diel podľa jednotne určenej štruktúry, referuje o uzlových bodoch a faktoch filmovej štruktúry, ktoré spôsobujú jej umeleckú jedinečnosť a zodpovedajú autorskej individualite tvorcu. Uvádza množstvo údajov, celá empirická časť je dobre informačne nasýtená, s už konštatovanou Radošinskej príznačnou akribiou. Nemožno tomu nič vyčítať, je to takto vhodné v rámci analyticko-empirickej habilitačnej mediálnej práce v oblasti masmediálnych štúdií. Iba autor týchto posudzovateľských riadkov pochádza viac z umenovedného sveta, a tam sú analýzy umeleckých diel odlišné. Menej štatistické, viac intuitívne, prihliadajúce najviac na aspekty esteticko-psychologické, proste, kým tu prevláda denotačný postup, tam je konotačný. Umelecké dielo sa dá analyzovať a s určitosťou popísať, či opísať, vysvetliť, viacerými spôsobmi, čo Radošinská robí vo všetkých desiatich prípadoch svojím spôsobom, iný prístup, ktorý Radošinská nešla, je autorovi týchto riadkov bližší. Ale tu by sa asi ani nehodil.

5. Otázky pre habilitanta

Nemám.

6. Záver

Pokladám túto habilitačnú prácu za vynikajúcu a odporúčam ju na habilitáciu.

SÚHRNNÉ STANOVISKO Oponenta

Predložená habilitačná práca ~~spĺňa/nespĺňa~~ požiadavky na uvedený typ kvalifikačných prác. Preto ~~odporúčam/neodporúčam~~, aby VR FMK UCM v Trnave po splnení všetkých ďalších náležitostí udelila PhDr. Jane Radošinskej, PhD. titul „docent“ pre odbor habilitačného konania a inauguračného konania masmediálne štúdiá.

V Marianke, 19. novembra 2019